

Ο Όμορφος Ήλιος της Γης των Ρως

Του Αρκαδίου Ταράσοφ, Δρ. Ιστορίας, υφηγητή της έδρας Ιστορίας της Ρωσίας προ του 19ου αι. της Ιστορικής Σχολής του Κρατικού Πανεπιστημίου «Λομονόσοφ» Μόσχας

Η Βάπτιση των Ρως είναι, όπως αντιλαμβάνομαι, ένα από τα τρία φαινόμενα, που είχαν συνέπειες «πυρηνικής εκρήξεως» στην πορεία της ρωσικής ιστορίας. Εν πάση περιπτώσει, για την ιστορία του πολιτισμού. Τα άλλα δύο ήταν οι μεταρρυθμίσεις του Μεγάλου Πέτρου και οι μπολσεβίκικη επανάσταση. Το «ωστικό κύμα» που προκάλεσε κάθε ένα από τα φαινόμενα αυτά, οδηγούσε σε στροφή της ιστορίας προς νέα κατεύθυνση.

Η Βάπτιση, αναμφισβήτητα, δεν πρέπει να νοείται ως ένα στιγμιαίο γεγονός, που συνέβη το 988 μ.Χ. Πολύ περισσότερο είναι αδύνατο να υποθέσουμε ότι οι έως πρόσφατα ειδωλολάτρες εν ριπή οφθαλμού έγιναν χριστιανοί, ενώ η χώρα των ανατολικών Σλάβων κατά τρόπον θαυματουργό μετατράπηκε σ' εκείνη την ουδέποτε υφιστάμενη «Αγία Γη των Ρως», τα ιδανικά της οποίας ονειρεύονται ορισμένοι εκ των συγχρόνων μας. Επί μακρόν και με πειστικό τρόπο οι μελετητές εκλαμβάνουν τη Βάπτιση ως ένα σύνολο γεγονότων, αποτέλεσμα των οποίων κατέστη η μεταλαμπάδευση της ορθοδοξίας αρχικώς ως επίσημης θρησκείας του κράτους, υποστηριζόμενης από την πολιτική ελίτ και μόνον κατόπιν ως πίστεως της πλειονότητας του πληθυσμού της Ρωσίας. Υπό τη δεύτερη ευρεία έννοια η Βάπτιση δεν μπορεί βεβαίως να περιορισθεί σε ένα μεμονωμένο γεγονός και είναι πολύ ακριβέστερο να μιλάμε για τον εκχριστιανισμό ως μια μακρά διαδικασία.

Είναι την ίδια στιγμή αναμφίβολο, ότι για τον ρωσικό εκχριστιανισμό κατέστη κομβική η δραστηριότητα του πρίγκιπα του Κιέβου Βλαδιμήρου του Σβιατοσλάφ, ο οποίος αγιοκατατάχθηκε ως ισαπόστολος και στους μύθους απέκτησε το όνομα «Κράσνο Σόλνισκο» («Όμορφος Ήλιος»). Ο ασπασμός του ανατολικού χριστιανισμού από τον πρίγκιπα Βλαδίμηρο και της ένοπλης συνοδείας του στα τέλη της δεκαετίας του 980 μετεξελίχθηκε σε εκδηλώσεις εκχριστιανισμού του παλαιού ρωσικού κράτους και οδήγησε στη δημιουργία μιας νέας εκκλησιαστικής οργανώσεως, δηλαδή της Μητροπόλεως Πάσης Ρωσίας, που υπαγόταν στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Ο μεγάλος πρίγκιπας Βλαδίμηρος επιλέγει θρησκεία.
Έργο του Ι. Έγκινκ, 1822.

Η Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου
των Σπηλαιών του Πσκοφ.

Η σημασία του Κιέβου για τη θρησκευτική ιστορία των ανατολικών Σλάβων δεν είναι απλώς μεγάλη, είναι τεράστια. Το Κίεβο, η πρωτεύουσα του γένους των Ριούρικ, έμελλε να γίνει και η κεντρική πόλη της ρωσικής ορθοδοξίας, η παλαιорωσική Ιερουσαλήμ και Κωνσταντινούπολη. Πιθανώς εδώ ακριβώς και όχι στη Χερσώνα ήταν που βαπτίσθηκε ο πρίγκιπας Βλαδίμηρος. Από εδώ ξεκίνησε ο εκχριστιανισμός, ο οποίος συνοδευόταν από την ανατροπή των ειδώλων των παγανιστικών θεών και τη μαζική βάπτισμα του πληθυσμού. Εδώ εγκαταστάθηκε η έδρα της Μητροπόλεως της Ρωσίας, της οποίας η προκαθήμενοι επί αιώνες, ακόμη και μετά τη μεταφορά της έδρας εξακολουθούσαν να τιτλοφορούνται του Κιέβου. Στους λόφους του Κιέβου εμφανίστηκε η Μονή των Σπηλαιών του Κιέβου, η ρίζα της παλαιорωσικής μοναχικής παραδόσεως, ένα σπουδαίο κέντρο των σλαβικών γραμμάτων, το «φυτώριο στελεχών» της Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Η αντιμετώπιση του Κιέβου ως ενός ιδιαίτερου ιερού χώρου εξαπλώνεται ήδη την περίοδο, που προσεγγίζει χρονικά τη δράση του πρίγκιπα Βλαδιμήρου. «Άγιο» και «πανένδοξο», παραδοθέν υπό την προστασία της Θεοτόκου αποκαλεί το Κίεβο ο πρώτος Ρώσος σε εθνικότητα μητροπολίτης Ιλαρίωνας στον «Λόγο περί νόμου και χάριτος», που συνέταξε περί το ήμισυ του 11^{ου} αι. Στις αρχές του 12^{ου} αι. το αργότερο εμφανίζεται και ενσωματώνεται στο «Πρώτο χρονικό» η χαρακτηριστική παράδοση, ο «Λόγος περί της Βαπτίσεως της ρωσικής γης του Αγίου Αποστόλου Ανδρέα, πώς ήλθε στους Ρως». Σύμφωνα με τον Λόγο, ταξιδεύοντας από τη Χερσώνα στη Ρώμη ο Απόστολος Ανδρέας έκανε στάση στους λόφους του Δνείπερου, όπου προφήτευσε στους μαθητές: «Βλέπετε αυτούς τους λόφους; Επί των λόφων τούτων θα λάμψει η χάρη του Θεού, θα ιδρυθεί μια μεγάλη πόλη και θα αναγείρει ο Θεός πολλές εκκλησίες». Και ανελθών στους λόφους αυτούς, τους ευλόγησε και τοποθέτησε σταυρό και προσευχήθηκε στον Θεό και κατήλθε από τον λόφο, όπου εν συνεχεία θα ευρίσκεται το Κίεβο». Ο συντάκτης του «Πρώτου χρονικού» απέδωσε στον πρίγκιπα Ολέγκ και το περίφημο ρητό, που διατύπωσε όταν εγκαταστάθηκε στον θρόνο του Κιέβου: «Αυτή θα είναι η μητέρα των ρωσικών πόλεων».

Η ενθρόνιση του μητροπολίτη Ιλαρίωνα.
Μικρογραφία από το Χρονικό του Ραντζιβίλ, 15^{ος} αι.

Ο πρίγκιπας του Κιέβου Ολέγκ.
Έργο του Β. Βασνετσόφ, 1899.

Το Κίεβο καθίσταται για τη Γη των Ρως ρυθμιστής των τάσεων στον τομέα της υψηλής τέχνης, η οποία την εποχή του Μεσαίωνα ήταν αποκλειστικώς θρησκευτική. Με τη σειρά της η κιεβιάνικη παράδοση τρέφεται με τους χυμούς του βυζαντινού πολιτισμού, ο οποίος εκείνη την εποχή είχε φθάσει στο απόγειό του. «Μεγάλη διαδοχή» χαρακτήριζε την ανάπτυξη της Ρωσίας μετά την υιοθέτηση του χριστιανισμού ο ιστορικός της τέχνης Λ. Λιουμπίμοφ. Ο ακαδημαϊκός Ντ. Λιχατσόφ θεωρούσε μάλιστα ότι η λέξη «επιρροή» ελλιπώς αποτυπώνει την πραγματική σημασία του Βυζαντίου στη ρωσική ιστορία: «Επομένως, σε πολλές περιπτώσεις είναι ορθότερο να μιλάμε όχι για “επιρροή” μεμονωμένων πολιτιστικών φαινομένων του Βυζαντίου, αλλά για μεταφορά αυτών των φαινομένων». Οι καλύτεροι βυζαντινοί αρχιτέκτονες εργάζονται για την ανέγερση των ναών του Κιέβου, ταλαντούχοι αγιογράφοι δημιουργούν για αυτούς αστραποβολούντα ψηφιδωτά, λαμπρές τοιχογραφίες και μεγαλοπρεπείς εικόνες, κομψοί λάτρεις του λόγου κοπιάζουν για τις εκδόσεις βιβλίων, «τα οποία γεμίζουν ποταμηδόν την Οικουμένη» και τις βιβλιοθήκες του Κιέβου.

**Ο Λέων Ντμίτριεβιτς Λιουμίμοφ
(1902-1976)**

**Ο Ανδρέας Γιούριεβιτς Μπογκολιούμπσκι.
Ταχυδρομική κάρτα, έργο του Ι. Μπιλίμπιν.**

**Ο μεγάλος πρίγκιπας
Μστισλάβ Ιζιασλάβιτς.
Σχέδιο του Β. Βερσεάγκιν.**

Οι κοσμικές και πνευματικές προσωπικότητες στις άλλες πόλεις και στις υπόλοιπες ρωσικές γαίες προσανατολίζονται προς τα πρότυπα του Κιέβου. Όταν το παλαιорωσικό κράτος εισήλθε στην περίοδο του πολιτικού διαμελισμού του, οι πλέον ματαιόδοξοι και ισχυροί πρίγκιπες θα προσπαθήσουν να αναπαραγάγουν στις πρωτεύουσές τους τη μορφή του «νέου Κιέβου». Αυτό έπραξε ο Ανδρέας Μπογκολιούμπσκι στο Βλαντίμιρ επί του ποταμού Κλιάζμα, έτσι κυβέρνησε ο Μστισλάβ Ιζιασλάβιτς στο Βλαντίμιρ του Βολίν. Αλλά και πολλοί άλλοι. Όταν παρέλθει η εποχή του διαμελισμού, θα την διαδεχθεί ένα νέο κράτος των ανατολικών Σλάβων με πρωτεύουσα τη Μόσχα, όμως η «ιδέα του Κιέβου» δεν θα περιπέσει σε λήθη, αλλά τουναντίον, θα ανατροφοδοτείται. Ήδη στα τέλη του 14^{ου} και στις αρχές του 15^{ου} αι., σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του σύγχρονου ερευνητή Α. Ράντσιν, οι συγγραφείς της Μόσχας αρχίζουν να προσεγγίζουν την εποχή του Κιέβου «ως “χρυσή εποχή” της Ρωσίας, η οποία διεκόπη από την επιδρομή του Μπατού Χαν και αναγεννάται σήμερα στα έργα του κράτος της Μοσχοβίας». Ακόμη ισχυρότερα θα λειτουργήσει η επίσημη μοσχοβίτικη ιδεολογία επί βασιλείας του Ιβάν Γ΄ (1462–1505), αναπτύσσοντας εμπράκτως το δόγμα της ενότητας των ρωσικών γαιών και ευρίσκοντας τις καταβολές της πρωτίστως στην εποχή του κράτους των Ρως του Κιέβου.

Ο Ιβάν Γ΄ του Βασιλείου.
Γκραβούρα από την «Κοσμογραφία»
του Α. Τεβέ, 1575.

Ο Βασίλειος Γ΄ του Ιβάν.
Μικρογραφία από το «Βασιλικό βιβλίο των τίτλων», 1672.

Ο Ιβάν Γ΄ ήταν ο μεγάλος πρίγκιπας της Μοσχοβίας, ο οποίος στηριζόταν όχι μόνον στη μοσχοβίτικη παράδοση. Προσφωνώντας τους απεσταλμένους από το Νόβγκοροντ τον Νοέμβριο του 1470, για πρώτη φορά επικαλέσθηκε τα ονόματα του Ριούρικ, του Αγίου Βλαδιμήρου, του Βσέβολοντ «Μεγάλη Φωλιά», ορίζοντας τους ως συνεπίεις φορείς της ιδέας της ενότητας των Ρως. Η αναφορά του Ριούρικ και του Βλαδιμήρου από τον Ιβάν Γ΄, δηλαδή η επάνοδος στον κόσμο της Ρωσίας του Κιέβου, υπενθύμιζε εκείνη την εποχή, όταν δεν υπήρχε ουδεμία εξουσία αλλοφύλων στις ρωσικές γαίες. Κατά τον ίδιο τρόπο προσέγγιζε τα πράγματα εκείνη την εποχή και η επίσημη Εκκλησία, η οποία εκτός των άλλων, έβλεπε την εποχή του Κιέβου ως περίοδο ακμής της μίας ενιαίας μητροπόλεως, χωρίς να κατασπαράσσεται από αντιθέσεις.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η αναζήτηση αναλογιών στο παρελθόν δεν περιοριζόταν μόνον στο πολιτικό πεδίο. Η δράση των ιδεολόγων στην αιχμή των δεκαετιών 60-70 του 15^{ου} αι. εντατικοποιήθηκε και στο πεδίο της εκκλησιαστικής πολιτικής. Το Χρονικό Βοσκρεσένσκαγια, το οποίο αντικατοπτρίζει την επίσημη κρατική άποψη (στη βάση της κείται το Χρονικό των μεγάλων πριγκίπων της Μόσχας του 1479) ακριβώς το έτος 1471 χρονολογεί το χωρίο περί «του αγίου και μεγάλου πρίγκιπα» Βλαδιμήρου, ο οποίος βάπτισε «όλες τις γαίες μας».

Εν συνεχεία ο υιός και διάδοχος του Ιβάν Γ΄, ο μεγάλος πρίγκιπας Βασίλειος Γ΄ Ιβάνοβιτς (1505-1533) θα τιμά τον Βλαδίμηρο του Σβιατοσλάφ (βαπτιστικό του ήταν Βασίλειος). Το 1514, προ της εκστρατείας κατά του Σμολένσκ και ενόψει της 500^{ης} επετείου της κοιμήσεως του Βλαδιμήρου (1515) έθεσε τον θεμέλιο λίθο του πέτρινου ναού του Αγίου Βλαδιμήρου «στους Κήπους», ο οποίος θα είναι μόλις ο δεύτερος ναός του Αγίου Βλαδιμήρου σε όλη τη Βορειοανατολική Ρωσία.

Το σχήμα της διαδοχής Κίεβο – Βλαντίμιρ – Μόσχα, αφού αισίως διατηρήθηκε επί αιώνες, θα καταστεί ένα από τα θεμέλια των σύγχρονων αντιλήψεων περί της υπερχιλιετούς ιστορίας της Πατρίδας.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/authors-analytics/87751/>